

ОСОБЛИВОСТІ ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКИ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

*Землянська О. В., ст. викл. (каф. ОППЦБ КПІ ім. Ігоря Сікорського);
Пономаренко А. В., студ. (гр. ХН-71, ХТФ КПІ ім. Ігоря Сікорського)*

Анотація. Розглянуто питання, пов'язані з проблемами охорони праці та безпеки на малих підприємствах. Запропоновані заходи для вирішення сучасних проблем у сфері охорони праці на малих підприємствах на міжнародному, національному та місцевому рівнях.

Ключові слова: мале підприємство, небезпека, захист працівників, умови праці, медична допомога.

Abstract. The issues related to labor protection and safety issues in small businesses are addressed. Measures for solving modern problems in the field of labor protection in small enterprises at the international, national and local levels are proposed.

Keywords: small business, security, personnel safety, working conditions, medical care.

Вступ. Малі підприємства, як самостійний тип організації виробництва, існують з незапам'ятних часів. Це підприємства, на яких працює не більше 50 робітників [1].

Мале виробництво, засноване на поділі праці між членами однієї родини, до сих пір можна зустріти як в містах, так і в сільській місцевості. Фактично, можна сказати стосовно до всіх країн, що більшість робочих, праця яких може бути оплаченою або неоплаченою, числяться за підприємствами, що класифікуються як малі.

Для малих підприємств характерні наступні особливості:

1. Недолік базового капіталу, що призводить до погіршення екології навколо підприємства; використання дешевої сировину та застарілого обладнання; недостатнього ступеня особистого захисту робітників.

2. Відсутність робочих профспілкових об'єднань і як наслідок: низька заробітна плата; збільшений робочий день; незадовільна система заохочень; експлуатація дитячої праці.

3. Недостатній контроль може бути причиною порушення санітарно-гігієнічних умов праці та підвищеної небезпеки виробництва; високого рівня травматизму та професійних захворювань.

Аналіз стану питання. На території України в даний час знаходиться багато малих підприємств. Працівники, які працюють на них піддаються великій небезпеці через зазначені вище причини. Через ці проблеми люди не можуть повністю відчувати себе в повній безпеці під час роботи, отже треба прийняти якісь заходи, щоб під час роботи підприємств не був великий рівень травматизму та професійних захворювань.

Мета роботи: проаналізувати характерні проблеми малих підприємств та визначити шляхи їх усунення на міжнародному, національному та місцевому рівнях.

Методики, матеріали і результати досліджень. Проаналізуємо кожен з вище зазначених пунктів. В результаті нестачі базового капіталу, малі підприємства значно поступаються умовам роботи великим підприємствам. Малі підприємства закупають дешевшу сировину, технічне обслуговування обладнання здійснюється не в повному обсязі, немає достатньої кількості індивідуальних засобів захисту.

Відсутність або нечисленність профспілкової організації призводить до зниження рівня зарплати, збільшення робочого дня і недотримання умов виплати преміальних винагород. Робота часто має більш інтенсивний, ніж на великих підприємствах, характер. Велика ймовірність експлуатації праці дітей і людей похилого віку.

Недостатньо часті перевірки призводять до погіршення санітарно-гігієнічних умов праці, наявності на робочих місцях великої кількості джерел небезпеки і зростання травматизму і захворюваності [2].

Соціологічні дослідження показують, що характерні особливості дрібних виробництв з великою ймовірністю обумовлюють виникнення кістково-м'язових захворювань, порізів, опіків, колотих ран, ампутацій і переломів, отруень.

Концептуальний підхід до вирішення зазначених проблем відображає в основному специфіку країн, що розвиваються. На його основі стає можливим сформулювати наступні принципи, застосування яких до вирішення проблем охорони праці та забезпечення безпеки працівників малих підприємств:

1. Слід спрямовувати національну політику на поліпшення стану здоров'я і безпеки всіх працівників малих підприємств; приділяти особливу увагу спеціальній підготовці менеджерів, контролерів, робітників з метою надання їм повної і точної інформації про способи та засоби охорони здоров'я і безпеки.

2. Діяльність служб, що займаються питаннями охорони праці на малих підприємствах, повинна бути пов'язана з роботою органів охорони здоров'я, що забезпечують першу допомогу при захворюваннях та нещасних випадках.

3. Необхідна адекватна підготовка фахівців, що займаються питаннями охорони праці. Вона повинна відповідати типу виконуваної ними роботи і включати в себе навчання медичних працівників – від медсестер до інспекторів системи охорони здоров'я.

4. Слід забезпечити виконання заходів з охорони праці для невеликих ізольованих груп працівників за допомогою медичного персоналу або аналогічних фахівців.

5. Сільські та міські працівники служби першої допомоги, яким буде потрібно початкове і подальше навчання та керівництво, повинні мати постійний контакт з існуючими медичними установами. Працівник служби охорони здоров'я, який буде керувати ними, повинен бути штатним фахівцем

з не менш ніж трирічної підготовкою. Ця людина стане найважливішою ланкою у функціонуванні служби охорони праці.

6. Виробнича гігієна, що дозволяє виміряти, оцінити та застосовувати відповідні заходи для попередження впливу джерел небезпеки, наявними у довкіллі, є істотним компонентом заходів з охорони праці. Відповідні заходи повинні бути включені в роботу служб охорони праці як в центрі, так і на містах [3].

Незважаючи на те, що ці принципи були сформульовані, серйозних результатів домогтися не вдалося, найімовірніше тому, що малим підприємствам і робітникам, які працюють на них, при плануванні роботи органів охорони здоров'я приділяється занадто мало уваги. До основних причин такого стану справ можна віднести:

- відсутність волевиявлення з боку робітників малих підприємств;
- сучасні складні економічні умови;
- відсутність ефективної системи первинної медичної допомоги.

Вирішення цієї проблеми може здійснюватися на міжнародному, національному, регіональному та місцевому рівнях і охоплювати сферу політики, освіти та фінансів.

Міжнародний рівень

Викликають занепокоєння негативні наслідки переміщення технологій і небезпечних виробничих процесів з розвинених країн в країни, що розвиваються. Іншою причиною для занепокоєння є «соціальний демпінг», в ході якого, для успішної конкуренції на світовому ринку, зменшується заробітна плата, ігноруються правила техніки безпеки, збільшується тривалість робочого дня. Міжнародній організації праці та Всесвітній організації охорони здоров'я необхідно терміново розробити інструменти, що виключають розвиток такої ситуації.

Національний рівень

Необхідно удосконалити законодавчу базу в сфері охорони праці та забезпечення безпеки. Дане законодавство повинно спиратися на широку програму заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я.

Місцевий рівень

Там, де є велика кількість малих виробництв, може бути створений центр охорони праці, фахівці якого зможуть надавати першу допомогу при нещасному випадку або у разі виникнення надзвичайної ситуації, а також виконувати просвітницьку і контролюючу функції.

Служба з питань праці, що працює на базі лікарні, яка виконує функції надання невідкладної допомоги при нещасних випадках і аваріях, може виїжджати на підприємства з метою проведення профілактичної, лікувальної та просвітницької роботи для їх запобігання [4].

Яка б модель не була обрана, зв'язок колективу працівників зі службою з питань праці повинна здійснюватися через спеціально підготовленого фахівця, який вільно орієнтується в питаннях безпеки та охорони праці.

Висновки. Малі підприємства – широко поширена, фундаментальна і істотна форма організації виробництва. Проте, зайнятим на них працівникам часто не приділяється належної уваги в законодавстві з питань охорони праці, і вони не користуються в повному обсязі послугами відповідних організацій. Отже, в результаті особливих характеристик малих підприємств, зайняті на них робітники піддаються більш високим рівням небезпечних впливів.

Сучасні тенденції в розвитку світової економіки підвищують ступінь експлуатації праці працівників малих підприємств і, таким чином, збільшують ризик впливу на них небезпечних хімічних речовин. На міжнародному, національному та місцевому рівнях необхідно удосконалювати відповідні заходи, з метою зменшення прояву ризиків і зміцнення здоров'я працівників малих підприємств.

Література

1. Охорона праці та цивільний захист: Підручник / О. Г. Левченко, О. І. Полукаров, В. В. Зацарний, Ю. О. Полукаров, О. В. Землянська. За ред. О. Г. Левченка. – Київ: Основа, 2019. – 472 с.

2. Безпека життєдіяльності та цивільний захист [Електронний ресурс]: підручник для студ. спеціальностей з природничих, соціально-гуманітарних наук, та інженерно-комунікаційних технологій / О. Г. Левченко, О. В. Землянська, Н. А. Праховнік, В. В. Зацарний; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Електронні текстові дані (1 файл: 10,2 Мбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 260с.

3. Про регуляторну діяльність Держпраці на 2020 рік. Наказ Державної служби України з питань праці від 13.12.2019 № 117 – URL: <https://dsp.gov.ua/26463-2/>.

4. Охорона праці (Законодавство. Організація роботи): Навч. посіб. / За заг. ред. к.т.н., доц. І. П. Пістуна. – Львів: «Тріада плюс», 2010. – 648 с.